

Nieuw

De speelplaats van de lagere afdeling liep traagjes vol met mensjes in het klein, die ochtend in september, toen ik als bengel van het derde leerjaar mijn eerste stappen zette in het college. De subregent had me mijn kapstok aangewezen naast de houten papierbak onder de trap, die breeduit naar de klassen op de eerste verdieping leidde. En dan was ik maar naar buiten geslenterd, de grote koer op. Met de schroom en de aarzeling van de nieuwkomer die met de hele bedoening vooralsnog weinig uitstaans had. Alles was nieuw, en ik liep in die nieuwhed verloren. Ze bedrukte mij, op een manier die ik nu, bij de grote mensen gerekend, niet meer ervaren kan. Een gevoel, dat weg is, dat kinderlijk is? Want die morgen was er weinig waaraan ik houvast had, er was alleen vreemdheid. En een steedse drukte, die ik haatte. Want ik haatte de stad, die me na elke vakantie bruusk wegtrok uit de sfeer van de dorpse innigheid, waarin ik met al mijn vezels geworteld zat. Ik haatte de stad, die me na elke vakantie weer wegtrok uit het decor van mijn kinderjaren, dat me als niets anders ter wereld zo vertrouwd was, en dat ik als niets anders ter wereld zo liefhad - het cocon, dat ik om me heen spon. Ik verweerde me tegen de verwijdering daaruit, als een zuignap die rekt en die rekt en die immer voort rekt, tot ze lost met een klap, tot ze scheurt als het moet, tot ze scheurt, effectief.

Na elke vakantie kwam ik dus wat gekwetst in een andere wereld terecht, een wereld, die mij opgedrongen werd, die de mijne niet was: de stad. Míjn wereld, dat was de akker, waarop mijn grootvader en mijn oom met pik en pikhaak het graan oogstten. Uren aan een stuk liepen ze voorover gebogen onder een brandende zon, nat van het zweet, en legden ze stap voor stap het graancarré omver, zoals boeren dat eeuwen en eeuwen vóór hen deden, en zoals géén generatie het ná hen nog zou doen. De vrouwen volgden in hun spoor, bonden de schoven, en zetten die dan in groepjes overeind op stuiken. Enkel het vieruurtje bracht soelaas. Boterhammen,

vrucht van de vorige oogst, met enkel op die dagen van hard labeur een ei, dat rauw uit de schaal werd gezogen – de stad en haar manieren waren ver weg.

In die stad kwam ik nu terecht op een plaats die ik nimmer voordien gezien had: dat fameuze college, dat voor mijn part, mét de stad waarvan het deel uitmaakte, met de grond gelijkemaakt mocht worden. Ik voelde mij alléén, met een nostalgie die onuitsprekelijk was. Mijn teder geheim. Als ik iemand te nabij voelde komen, haalde ik instinctief alle bruggen op. Ik leerde op mijn hoede zijn, als een egel, die bolt bij het geringste signaal. Het onderscheid tussen vijand en vriend cultiveerde ik niet; ik had alleen vreemden om mij heen. Ik doolde rond op die speelplaats, en wachtte maar tot het avontuur zou beginnen. Een avontuur waarop ik me helemaal niet betrokken voelde, en dat ik maar liefst onmiddellijk wilde ontlopen. Maar ik stond daar, met de twee voeten wel degelijk op de speelplaats van dat college, en ik besepte dat elke ontsnapping, elke terugkeer naar gisteren en eergisteren onmogelijk was. Een tocht, die tien jaar zou duren, nam daar een aanvang.

Verbond

Hij kwam iedere dag in een marineblauw Renaultje uit het Ieperse getuft. Zo'n doosje met een schuin afhellende, geribde rug, je kon het nauwelijks een auto noemen. Maar aan hem had het vast niet veel overlast, hij was op de maat van zo'n doosje geschapen. Af en toe kon hij zelfs nog een paar knapen inladen, die hij na schooltijd een eindweegs in de Iepersestraat meevoerde. Want hij reed altijd in de richting van Ieper als hij de dagtaak beëindigd had. Tja, waar woonde hij eigenlijk? Als de bel het spel verbrodde, vormden de klassen zich op de speelplaats in kaarsrechte, stilzwijgende rijen. Zoals het hoorde, stonden de hoogste klassen het dichtst bij de ingang en kwamen zij, in Indiaans gelid, het eerst in beweging. Ons klasje - het derde leerjaar - lag op het gelijkvloers, naast de donkere bergplaats waar Gilbert, de knecht, 's morgens zijn fiets stalde, en 's middags zijn pul koude koffie dronk. Terwijl het grut hem in stilte passeerde, overschouwde de meester de kleine processie. Er spetterden geen vonken uit zijn ogen, en zijn handen jeukten nooit. Op de speelplaats werd al eens verteld dat hij het fijt had, en dat dit hem pijnlijke vingers bezorgde. Was het daarom dat hij nooit de hand ophief? Ik geloof het niet. En dan die vrijdagen, die vele vrijdagen. Wat was er dan met die vrijdagen? Valt er van de vrijdag méér te zeggen dan dat hij volgt op de donderdag en voorafgaat aan de zaterdag? Allicht niet. Doch zelfs nog maar de helft van deze wijsheid beklemde mij toen. De gedachte namelijk dat ik 's anderendaags - er werd ook nog op zaterdag school gelopen - mijn puntenboek moest krijgen. Ik had er bij voorbaat schrik van, buitenmatig zelfs, omdat de sanctie thuis voor slechte punten te groot was. Tot ik op één van die vrijdagen al mijn jongensmoed samenpakte, en na klastijd om "drie vieren" ging bedelen - een vier voor gedrag, een vier voor naarstigheid en een vier voor stiptheid: het foutloos parcours. Hij vroeg geen uitleg voor die ongewone manier van doen. Hij zweeg, bekeek me indringend, en handelde

wijs. De vrijdag daarop eindigde volgens hetzelfde scenario. Weer zweeg hij, bekeek mij, en knikte. Ik kreeg vertrouwen in de routine, en nog een week later kostte het mij al zoveel moeite niet meer. Maar toen hij mij aanstalten zag maken, net vóór het sluitingsgebed, deed hij me teken, terug op mijn bank plaats te nemen. Ik zakte vertwijfeld neer. Een bange verwachting, die 's anderendaags overbodig zou blijken. Toen hij mij de daarop volgende vrijdag opnieuw zag rechtstaan, bleef hij halsstarrig over de hoofden heen voor zich uit staren, als naar een vast punt op de muur. Vóór ik een stap had gezet, knikte hij, nauwelijks merkbaar. Ik twijfelde, maar het was wel degelijk het geruststellende signaal, dat voor mij was bestemd. Zo ben ik dan verder met hem blijven communiceren, week na week, voor anderen niet waarneembaar. Eén enkele tred uit mijn bank formuleerde mijn bede, één verstrooide hoofdknik zijn antwoord. Een ongelofelijk verbond. En niemand, niemand, die er ooit weet van had. De meester van toen is, mét ons, dat derde leerjaar uitgestapt. Want na de grote vakantie was van hem geen spoor meer te bekennen. Hij stond niet meer klaar nabij het hokje van Gilbert, niet voor de nieuwe lichting van het derde leerjaar, noch voor ons in het vierde leerjaar, noch voor welke klas dan ook. Hij was er om God-weet-welke reden niet meer bij. Ik zocht hem tijdens de speeltijd, maar ik zocht hem tevergeefs. Voor een mooi verhaal was geen vervolg weggelegd.

Vele, vele jaren later zette ik mij op een avond eens loom voor de televisie. Achter een drukte van maanden was een punt gezet, en ik genoot van het kastje, dat ik welwillend zijn entertainment liet spuien. 'Terloops' met wat nieuws in de marge: over de nacht van de poëzie in Vorst, over een wedstrijd voor brandweerkorpsen in Maasmechelen, over het koninklijk bezoek aan de militairen te Koksijde, over de nachtelijke wachtbeurten die de boeren van Geluveld met enkele sympathisanten tegen veediefstal organiseerden. Veediefstal? Wachtbeurten? Boeren en sympathisanten? De organisator van die zelfhulp kwam het in enkele

woorden toelichten. Toen hij, close-up in beeld, mijn richting uitkeek, deed een warme zinding van binnen mijn aandacht veren. Zoals een klok in de verte de oren doet spitsen, een insect op het water de ogen doet sperren. Geluveld? Ieper of omliggende? Ik zat er vastgenageld bij, hoorde niet meer wat hij zegde, mobiliseerde alles wat ik aan verre beelden kon oproepen, maar dat hoefde al snel niet meer, want zijn naam werd meteen voluit op het scherm gezet. Dan moest ik het wel geloven. Ik wou hem bij de arm nemen, en hem naar de zetel leiden die vlak naast het kastje voor hem klaar stond, hij zei iets van een wolf tussen de schapen, merkte niet eens dat ik hem wilde onderbreken, keek dan weer de andere richting uit, liet me met mijn vragen zitten, en nochtans ik wilde het vragen, ik wilde het weten, uit zijn eigen mond wou ik het horen, ik wou hem uit dat kastje halen, een glas voor hem inschenken en hem dan vragen, vragen, vragen... of hij zich dat groot Verbond van weleer kon herinneren.